

»Kumbakarna je bila psihično zelo naporna odprava, saj sem se nanjo pripravljaj najmanj pol leta. Čeprav so mi po sedanjem uspehu na tej gori zares odprta vsa vrata in bi lahko šel, kamorkoli bi si izmislil, bom nekaj časa ostal kar doma. Človeka namreč po uspehu ne sme zagrabiti preveliko navdušenje, ker se v prav kratkem času ne more dobro pripraviti na nove preizkušnje, takšna brezglava odločitev pa bi bila lahko nevarna. Predvsem bom zdaj treniral športno plezanje; morda mi bo le uspelo splezati kakšno spodnjo mejo desete stopnje.«
Potem se bo spet lotil kakšne zares težavne smeri v strmi steni. Takih možnosti je po svetu seveda še veliko:
V Marmoladi je, na primer, precej zahtevna smer, ki jo prištevajo med najtežav-

nejše v Evropi, pa je solo še ni nihče preplezal. V Himalaji je vsekakor zanimiva južna stena Lotseja, zahodna stena Makaluja, južna stena Anapurne, zahodna stena Gašerbruma IV — vse to so veliki izzivi. »Morda bodo do takrat, ko se bom odločil za katero od njih, nekatere že splezane,« pravi Tomo Česen. »Toda če se bom že odločil za katero od teh, se bom za solo vzpon na alpski način. Mislim, da danes ni nič več nemogoče, ker se je v glavah ljudi marsikaj spremenilo: včasih so bili alpinisti prepričani, da je šesta stopnja višek, vrhunec in najzgornejša meja možnega, potem pa se je nekega lepega dne nekdo odločil, da bo poskusil nemogoče — in zdaj plezamo vse, kar je bilo včasih nemogoče.«

SLOVENSKI ALPINIST, KI JE STAL NA SEDMIH OSEMTISOČAKIH

ZNANCI IZPOD EVERESTA IN LOTSEJA

VIKI GROŠELJ

Viki Grošelj, alpinist ljubljanske Matice, doma iz Guncelj pri Ljubljani, učitelj telesne vzgoje v osnovni šoli v Piričah pod Šmarno goro, je vse bližje velikemu cilju, ki si ga je postavil: priplezati na vrhove vseh 14 osem-tisočakov, kolikor jih je na Zemlji. Potem ko je že imel v žepu pet osem-tisočakov, je 30. aprila letos splezal še na 8516 metrov visoki Lotse, četrto najvišjo goro sveta, komaj deset dni pozneje pa skupaj s splitskim alpinistom Stipetom Božičem še na Mount Everest.

S Stipetom Božičem sta tistega zgodnjega jutra, ob enih po polnoči, skupaj odšla iz najvišjega tabora pod Lotsejem 7300 metrov visoko, kajti do takrat močni vetrovi so se začeli umirjati. Na vrh Lotseja sta se odločila splezati brez dodatnega kisika; če bi jima uspelo, bi bil to prvi jugoslovanski vzpon na Lotse in sploh najvišji vrh, ki bi ga naši alpinisti dosegli brez uporabe dodatnega kisika. Toda pred njima je bilo dobrih 1200 metrov višinske razlike...

Vendar je moral Stipe Božič kmalu odnehati, ker so mu začele zmrzovati noge. Vrnil se je, Viki Grošelj pa je sam nadaljeval vzpon. Ob prvem svitu je priplezal do višine 7700 metrov, okrog desetih dopoldne ga je pozdravilo prvo sonce na višini 8200 metrov, zgodaj popoldne pa se je dobesedno privlekel na vrh Lotseja in se takoj vrnil, saj zaradi izčrpanosti in pomanjkanja kisika ni bil zmožen popolnoma dojemati okolja. V večernem mraku je prišel v tretji višinski tabor, do kamor ga je od fiksnih vrvi dalje pospremil Stipe Božič, naslednji dan pa sta oba že bila v

baznem taboru, pri makedonski odpravi, ki je bila namenjena na Everest.

Že 7. maja sta se Stipe in Viki priključila jurišnim navezam Makedoncev na Everest in bila naslednji dan v tretjem višinskem taboru, 10. maja pa so Dimče Ilievski, Stipe Božič, Viki Grošelj ter Šerpi Sonam in Adživa odšli proti vrhu Everesta, zaradi izredno hudega vetra s kisikovimi maskami na obrazih. Spotoma je Grošlju zmanjkalo dodatnega kisika in na vrh Everesta je priplezal brez maske na obrazu. Med sestopom je makedonski alpinist verjetno zaradi izčrpanosti omahnil na kitajsko stran in ga niso več videli, ostali štirje pa so se srečno vrnili v bazni tabor. Stipe Božič je tako postal drugi Evropejec, ki je dvakrat priplezal na najvišjo goro sveta, poleg vsega pa še po dveh različnih smereh.

O plezanju na svoja doslej zadnja osem-tisočaka je Viki Grošelj že veliko pisal za dnevne časopise in tednike, zato smo v Planinskem vestniku ti dve njegovi plezanji le na kratko zabeležili.

Viki Grošelj pa je to pot posebej za Planinski vestnik popisal nekatera druga svoja doživetja s te svoje aprilske in majske poti v Nepal in Himalajo. (Op. ur.)

PRAVO ONESNAŽEVANJE OKOLJA

Po prvem aklimatizacijskem vzponu prek Ledenega slapu v Zahodno globel (osupnil naju je s svojo divjo razbitostjo, nevarnimi prehodi in nenehno se podirajočimi seraki) sva si s Stipetom Božičem privoščila tri dni počitka. Preživela sva jih med jedjo, spanjem in »pomembnimi« debatami, tako značilnimi za bazne tabore himalajskih odprav.

Pogled na Everest in Lotse s Čo Oja, kot smo ju videli lansko jesen

Foto: M. Prezeli

Po enem od zajtrkov smo se vsi skupaj zadebatirali in skoraj sprli. Rumen Čamilov je sicer navdušen, na žalost pa nekoliko naiven varstvenik okolja. Kar naprej ponavlja, kakšna ekološka nevarnost so številne odprave, ki prihajajo pod Everest, koliko je tukaj odpadkov itd. Nekaj časa ga še poslušam, potem pa mu natrosim nekaj svojih misli.

Zdaj je v svetu, največ na »ozaveščenem«¹ Zahodu, zelo moderno govoriti o onesnaževanju eksotičnih dežel. Nepal je ena od tistih na top listi. Pred leti so zelo razglašali, da bodo Everest zaprli za odprave, toda denar, ki ga odprave prinašajo, je pretehtal to odločitev in letošnjo pomlad je z nepalske strani poskušalo kar sedem odprav splezati na najvišjo goro sveta. Smeti je res precej, vendar bi s pametnim režimom v nekaj dneh spravili vse v povsem razumne okvire, le vlada bi morala od velike količine denarja, ki ga dobi od odprav, vsaj delček uporabiti za to. Ledeniške razpoke bi zlahka pogoltnile odpadke in človeške iztrebke, ki so v onesnaževanju okolja takointako povsem zanemarljivi. Ključni problem, sekanje gozdov za kurjavo, so rešili z odlokom, da morajo odprave uporabljati plin ali kerozin. Toda nepalske vasi in doline so bile pred petnajstimi leti enako ljubko umazane kot so zdaj. Tukaj gre za izobraževanje: ko se bo spremenila miselnost, se bo izboljšala tudi čistoča bivalnega okolja. Kar pa zadeva prave probleme varstva okolja v svetu, me osupne, kako naivno ljudje razmišljajo. Za večino je varstvo okolja pobiranje papirčkov. Sveta prepro-

ščina! Jasno, da na Zhodu pitajo ljudi z umazanim Everestom, da bi jim zakrili oči pred jedrsko energijo, kemičnimi koncerni, mrtvimi gozdovi, kjer zaradi kemikalij že petnajst, dvajset let niso videli žive mravlje. Osmojeni gozdovi, pljuča mest, ki se suše in umirajo, zastrupljene reke, plastika, razlitje nafte: to so stvari, proti katerim se je treba boriti. Kako je mogoče, da je neosvinčen bencin najdražji, ko pa bi moral biti najcenejši? Kako verjeti, da se vlade sveta res zavzemajo za čisto okolje? Še bi lahko našli pomembne probleme, vendar jih ne iščejo. Ljudje se raje slepijo z zgražanjem, kako alpinisti svinjajo po Everestu in ga bodo čisto ponečedili. In še kako moderno je blebetati te neumnosti! Iztrebki razpadejo in lahko postanejo odlično gnojilo. Kaj pa bo z uničenimi gozdovi, jedrsko energijo, plastiko, svinčem in kemikalijami, je drugo vprašanje — in nanj je treba odgovorjati.

Ne vem sicer, kaj si je Rumen mislil o povedanem, a do konca odprave do podobnih debat ni več prišlo.

SKALP PRAVEGA JETIJA

Psihično in fizično strt sestopam proti bazi. Sestop z vrha Everesta ponoči do Južnega sedla je bila moja najhujša preizkušnja v Himalaji doslej. Dimitar Ilievski, prijatelj, s katerim smo se skupaj bojevali in nam je na koncu tudi uspelo, je v tisti nočni dirki, v tistem begu v življenje, napravil le majhno napako in za vedno izgubil. Omahnil, zaspal in odtaval je proti ledeniku Kangsung na kitajsko stran. Isto bi se prav lahko zgodilo tudi meni.

Sestopam čez zadnje nevarne metre Ledenege slapa. Spodaj opazim nekaj postav, ki mi gredo naproti. Nemi stiski rok. Nočemo govoriti, ker se bojimo, da nas bodo izdala čustva in da bomo začeli jokati.

Spodaj na ravnini čepi še ena postava. Pride bližje. Mlad obraz neznanega šerpe je. Pove, da je brat Ang Phuja, našega sirdarja na Everestu pred desetimi leti, ki se je takrat na sestopu smrtno ponesrečil. Slišal je, da smo tu pa nas je prišel obiskat in povedat, da študira v Katmanduju. Rad bi nam razložil svoje težave, ki da jih ima veliko — in če bi mu lahko pomagali.

Ljubi bog! In ravno ti in danes in na tem mestu! Najprej že hočem izbruhniti, pa požrem jezo in bes. Če bi ti jaz začel razlagati svoje probleme in stiske, sva dobra za nekaj dni!

Verjetno je po mojem izrazu na obrazu spoznal, da je bil prehitel. Ponudil se je, da mi nese nahrbtnik, a sem odklonil. Do baze sem imel potem mir.

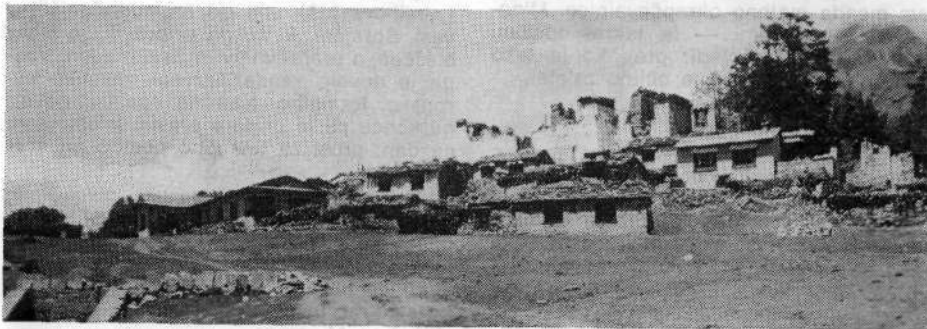
Nekaj dni pozneje s Stipetom Božičem zapustiva bazo in prvi dan vračanja pri-

kosti dlani, ki so poleg, naj bi pripadale istemu bitju. Pred leti so skalp in kosti poslali v Evropo na natančne preiskave, vendar niso mogli ali hoteli izreči nobene natančne sodbe. Tako so eni in drugi lahko ohranili svoje prepričanje in dostojanstvo.

Obe relikviji smo prenesli v drugo, nekoliko svetlejšo sobo in naredili nekaj posnetkov. Lahko smo jih celo prijeli. Če lahko vsak obiskovalec prijema te dragocenosti, kmalu ne bo od njih nič ostalo. Čeprav ne verjamem v jetija, pa je skalp vendarle naredil name nekakšen vtis.

SIN SIRDARJA ANG PHUJA

Med potjo nam Nawang razlaga, kaj se je pravzaprav zgodilo z Ang Phujevim sinom. Pred sedemnajstimi leti ga je spočel z mlado domačinko Ang Chuteen iz sosednje vasi Sana Sa. Ni se poročil z njo, iz pripovedovanja pa je bilo takoj razbrati, da njegovi matere niso marali. Nawang jo opisuje kot žensko, ki nikoli ni skrbela za svojega otroka. Vseeno je mali Mingma

Pogorišče samostana Tjangboče

Foto: Viki Grošelj

deva do vasi Pangboče. Kakšno uro za nama pridejo do koč, kjer bomo prenočevali, še Vlado, Sašo in Ang Phujev brat Nawang. Še vedno vztraja, naj na povratku obiščeva njegov dom. Ker je to na naši poti, pristaneva, saj naju zanima, kaj je z Ang Phujevim sinom. Imel ga je z domačinko iz sosednje vasi, vendar nista bila poročena. Zanj smo takrat zbrali nekaj denarja in prav zanimivo bo zvedeti, kaj se dogaja s tem sinom, kje živi in kako mu gre.

Preden se naslednji dan odpravimo naprej, se odločimo še za ogled vaškega samostana, v katerem hranijo slovit jetijev skalp. Deset minut hoje v breg — in že smo na samostanskem dvorišču. Menih varuh nas pelje v notranjost in po majhnem prispevku v samostansko blagajno nam je voljan pokazati relikvijo. Gre za okoli petsto let star skalp neznanega izvora. Domačini so prepričani, da ga je včasih nosil jeti. Tudi

odraščal pri njej. Po Ang Phujevi smrti so ga dali v Katmandu v šolo, vendar mu je nesreča onemogočila kariero: grdo si je zlomil nogo. Vrnili so ga v domačo vas in mati, nesposobna skrbeti zanj, ga je dala v samostan.

»V kateri samostan?« vprašam mimogrede.

»V Tjangboče!«

Skoraj bi me kap, tako se mi je zaletelo. Tjangbočejski samostan, pravzaprav njegovi ostanki, saj je zgorel pred nekaj meseci, se namreč že svetlikajo pred nami v jutranjem soncu. Čez dvajset minut bomo tam.

Vidno vznemirjeni pohitimo. Menihi so si po nesreči našli prostor v okoliških hišah in v gostišču za popotnike, ki ga sami upravljajo. Povprašamo po Mingmu Norbuju in čez nekaj trenutkov se odgrne zavesa pri vratih. Plašen fant, rahlo šepajoč, z veliko glavo in nezaupljivimi očmi, oblečen in ovit v značilno rdečo rumeno oblačilo, stopi v sobo. Ko povemo, kdo smo, se sprosti, še vedno pa nas gleda z

nekakšnim strahom in spoštovanjem. Čudno se mi zdi, da se s stricem, ki tako prepričljivo besediči poleg njega, ne poznata bolje, saj po njegovih besedah on in družina menda vzorno skrbita zanj.

Pozneje sva od menihov zvedela, da sta se prvič videla pred petimi dnevi.

Nawang še kar brblja, s Stipetom pa Mingmo vzameva medse in ga prijazno sprašujeva. Čisto se sprosti in pove, da mu je tukaj lepo in da je zadovoljen. Večkrat da gre k mami, ki ga ima rada in zelo skrbi zanj.

Samo strmiva. Potem govoriva še s prednikom. Pove: če mu hočeva pomagati, naj kontaktirava neposredno z njimi ali pa z materjo, ki se je je Ang Phujeva družina odrekla.

Tako stvari postajajo vse bolj jasne.

V samostanu ostaneva na kosilu. Vlado pogleda Mingmovo nogo: nič hudega ni, v eni od naših bolnišnic bi ga zlahka pozdravili. Mingma kljub sedemnajstim letom deluje kot deset-, največ dvanajstletnik, otroško iskreno in naivno. Dogovorimo se, da bomo šli k njegovi materi, saj je vas Sana Sa prav tako na naši poti. Mati ima tam menda majhno okrepevalnico. Mingma bi šel z nami — in takrat opazim, kako Nawang prebledi; prej, ko je tako udrihal čez mater, se je očitno zaletel.

ANG CHUTEEN

Spuščamo se proti Punki Dranki in med potjo premlevam dogodke današnjega dne. Neverjetno, kako preprosta in enostavna je skrivnost Ang Phujevega sina in kako se razplete pred nama. Mingma, ki hodi z nami, kot kozliček skače po stezi.

Viki Grošelj, Ang Chuteen, Stipe Božić

Vesel je, da želi kdo spoznati njegovo mamo.

Med vzpenjanjem malo zaostanem in ko pridem v Sana Sa, je pred skromno kočico že zbrana vsa vas. Takoj se je razvedelo, da so neki tujci prišli obiskat Ang Chuteen in da so bili prijatelji Ang Phuja.

Ko stopim v izbo, Stipe kot kralj sedi za mizo, Vlado in Sašo pa poleg njega. Ang Chuteen je vsa objokana in vznemirjena streže. Zdaj, po sedemnajstih letih ponižanj in odrekaj, je doživela prvo majhno priznanje in zadoščenje. Ang Phujeva družina je poskrbela, da od velikih denarjev zavarovalnice ni dobila niti rupije. Pozneje se je poročila, dobila dva otroke in zdaj so vsi tukaj. Ne ve, kaj bi od ganjenosti. Umirimo jo vsaj toliko, da se fotografira z nami, potem pa poiščemo nekaj čokolade in denarja za druga dva njena otroke. Obljubimo, da bomo po svojih močeh poskrbeli za Mingmo. Vsa solzna nam zavezuje prelepe »kate« okoli vratov z železo, da bi se kmalu spet videli. Vsaj za nekaj hipov smo prinesli sonce v njeno življenje.

Mingma gre z nami tudi k Ang Phujevimi. Le pol ure od Sana Sa je Kumdzung, kjer je njihova hiša ena od najmogočnejših v vasi. Sprejem, ki so ga pripravili, je sicer bleščeč, a preračunljiv in zato hladen. Vsega je dovolj, vendar izzveni nekoliko evropsko, formalno. Nawang ima cel govor, na koncu pa le pride s pravim problemom na dan: prosi za finančno pomoč pri študiju.

Ravno pijem čang, šerpovsko pivo — in ob njegovih besedah se mi zaleti. To bi bilo tako, kot da bi zbirali denar za šolanje Rockefellerjevega sina! Na koncu pa izusti še največjo bedarijo: »Če bom lahko študiral, bom postal bogat in bom lažje skrbel za Mingmo!«

Sponzorji odprave Everest, Lotse 89:

Vaude, Zahodna Nemčija; Rašica, Ljubljana; Kolinska, Ljubljana; Marjan film, Split; Slobodna Dalmacija, Split; PD Ljubljana Matica; KOTG pri PZS, Ljubljana.

Donatorji: ZTKO Mesta Ljubljane; Jelovica, Škofja Loka; Obrtno združenje, Radovljica; Zvonko Meško, Kemoservis, Ljubljana; Tone Gaber, Chicago; Loterija Slovenije; Vega Iskra; Cankarjev dom; Založba Obzorja, Maribor; Slovenijašport, Ljubljana; Medex, Ljubljana; Lorbek — Urna tehnika, Izola; COŠ T. Rožanc, Pirniče; Nedeljski, Ljubljana.

No, tako zabiti pa spet nismo! Denar je na žalost sicer svetá vladar, a nekaj izkušenj s takimi prozornimi posli imamo tudi mi. Predstavijo nam vso družino in edina dva, ki sta mi simpatična, sta oče in mati Ang Phuja. Oba sta že stara in nekoliko odsotna, posebno še oče, stari lama, ki se mu v glavi vrti čisto njegov film: zadovoljno se ves čas nasmiha in tako od daleč opazuje dogajanja.

Tudi tukaj nam podarijo »kate« — simbol gostoljubja in izraz želje po ponovnem snidenju. Čang je odličen, le da ima čuden okus po kupčevanju s človeškimi odnosi in smrtjo.

PUSTOLOVSKI POLET

Zgodi se tisto, česar smo se najbolj bali: slabo vreme nas v Lukli odreže od sveta. Dan za dnem pogledujemo v tej vasi v deževno nebo in čakamo na letalo. Člani vračajočih se odprav nam tu pa tam postrežejo s kakšno novico. Nekaj dni po našem odhodu iz baze je Američanom uspelo: Ricardo se je z dvema Šerpama povzpел na vrh, na sestopu pa je eden zdrsnil in za vedno izginil nekje v pobočjih Kangsunga. To je bil sicer nov uspeh, a tudi nova žrtev. Everest je zares hudičeva gora!

Z najino željo, da bi morda že 21. maja poletela proti domu, ne bo nič; ta dan prileti prvo letalo v Luklo. Vozovnico imava za tretji polet. Dva tisti dan uspešno opravijo, tretje letalo pa le še prileti. Dolino zagrinjajo megle in do petih popoldne s pilotoma nestrpno čakamo. Še vedno dežuje, a vendar se megle nad dolino malo dvignejo.

Pilota se naposled odločita in v hipu se vkrcamo. Na vrhu steze — kot na zaletišču mamutske skakalnice — zabobni motorji. Letalo se trese od neučakanosti, da bi planilo v pekel, ki ga megle in turbona pokrajina ustvarjajo pod nami. Hip zatem zdvijamo po blatni, razmočeni stezi

navzdol. Nekaj ljudi se križa, nekaj jih polglasno mrmra molitve Krišni, Višnuju in Budi. Zdi se, da neskončno dolgo poskakujemo po travnatih tleh, ko pa steze ne vidimo več in je pred nami le še prepadna soteska razpenjene reke Dud Kosi, tresenje le poneha.

Odlepili smo se. Vzdihi olajšanja in ploskanja pilotoma — a le za nekaj trenutkov. Znajdemo se v monsunskih oblakih, ki močno stresajo letalo. Dež divje bije ob trup in skozi strop pricurja nekaj vode. Kadar se megle za trenutek odgrnejo, lahko vidimo grebene predgorij tako blizu in v naši višini, da raje ves bled gledam naravnost proti pilotski kabini. Dež se usipa s podvojeno močjo, letalo nevarno niha. To so moje najbolj tesnobne minute letenja doslej. K sreči ne letimo prek sedla Lamdzura, ker je prenevarno, ampak po dolini Dud Kosija in šele v njenem spodnjem delu zavijemo proti desni.

Šele tik pred Katmandujem dež preneha in na letališče priletimo v zadnjih žarkih zahajajočega sonca, ki posije izza monsunskih oblakov. Kakšno olajšanje!

Dan planincev '89 na Vogarju

Dan slovenskih planincev bo letos 10. septembra na planini Vogar nad Bohinjskim jezerom, organizira pa ga PD Železničar iz Ljubljane. Proslava bo v bližini Kosijevega doma na Vogarju (1053 m) nad severnim robom Bohinjskega jezera. Iz stare Fužine je na Vogar poldrugo uro peš hoje.

Organizatorji letošnjega dneva slovenskih planincev svetujejo, da bi se čimveč planincev pripeljalo 10. septembra do Bohinjske Bistrice z vlakom, od tod pa z avtobusi. Dne 10. septembra bo namreč na Bledu zadnji dan svetovnega prvenstva v veslanju, zaradi česar bo promet skozi Bled otežen posebno še ob vrnitvi. Iz Ljubljane bodo ljubljanski planinci-železničarji organizirali poseben vlak, o čemer bodo podrobnosti sporočili v sredstvih javnega obveščanja. Omeniti velja, da bo cena tako kombiniranega prevoza ugodnejša od rednih cen. Če bo dovolj prijav iz smeri Nova Gorica, bodo poseben vlak organizirali tudi od tod, prav tako pa tudi iz Štajerske in Zasavja.

Planinsko društvo Železničar iz Ljubljane obvešča vsa planinska društva, naj vsaj en mesec prej naročijo vozovnice za vlak in avtobus. Naročila sprejema organizacijski odbor PD Železničar, Ljubljana, Moše Pijade 39, tel. (061) 313 044, int. 42—74 vsak torek in četrtek od 16. do 19. ure, ali Kancijan Kušar, tel. (061) 371 488 ob ponedeljkih in sredah od 20. do 21. ure.